

KOBİ'lerin Yatırım Teşviklerinden ve Denetiminden Beklentilerinin Araştırılması: Bir Alan Çalışması

Investigation of SMEs' Expectations from Investment Incentives and Audit: A Field Study

Nazan Güngör KARYAĞDI^{1*}

Seval Elden ÜRGÜP²

¹ Bitlis Eren Üniversitesi, ngkaryagdi@beu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3938-4147

² Cumhuriyet Üniversitesi, sevalelden@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7464-3485

* Yazışılan Yazar/Corresponding author

Makale Geliş/Received: 03.03.2023

Makale Kabul/Accepted: 12.04.2023

Araştırma Makalesi / Research Paper

DOI: 10.47097/piar.1259491

Öz

Bu çalışma, KOBİ'lerin yatırım teşviklerinden yararlanma durumlarını, yatırım teşviklerinden ve yatırım teşviklerinin denetimine ilişkin beklentilerinin tespit edilmesi amacı taşımaktadır. Bu kapsamda Sivas ilinde yer alan KOBİ'lere yönelik bir anket çalışması uygulanmıştır. Anket sonucunda elde edilen veriler, SPSS 22.0 programında analiz edilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Verilerin analizi için frekans analizi, açıklayıcı faktör analizi ve regresyon analizi gibi istatistiksel analizlerden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda, çalışmaya katılım sağlayan tüm KOBİ'lerin yatırım teşviklerinden yararlandığı, çoğunluğunun yatırım teşviklerini faydalı bulduğu ve yatırım teşvikleri konusunda daha çok sanayi ve ticaret odalarından bilgi aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı firma çalışanlarının yatırım teşviklerinden beklentileri ve yatırım teşviklerinin denetimine ilişkin ölçekler arasında ise anlamlı bir ilişkinin olmaması çalışmada elde edilen bir diğer sonuçtur.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, Yatırım Teşvikleri, Denetim, Denetimden Beklentiler.

Abstract

This study aims to determine the status of SMEs benefiting from investment incentives, their expectations regarding investment incentives and their supervision of investment incentives. In this context, a questionnaire study was applied to SMEs in Sivas province. The data obtained as a result of the survey were analysed and interpreted in the SPSS 22.0 program. Statistical analyses such as frequency analysis, explanatory factor analysis and regression analysis were used to analyse the data. As a result of the study, it was concluded that all SMEs participating in the study benefited from investment incentives, the majority of them found investment incentives useful and they received information from chambers of industry and commerce about investment incentives. Another result of the research is that there is no significant relationship between the expectations of the employees of the participating companies from investment incentives and the scales related to the control of investment incentives.

Keywords: SME, Investment Incentives, Audit, Expectations from Audit.

Jel Kodları: M42, M48.

Jel Codes: M42, M48.

1. GİRİŞ

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ekonomik buhranlar nedeniyle dünyanın genelinde sistemsiz bir şekilde gelişen ekonomik düzen var olan sorunlara tek başına çare olamamıştır. Bu nedenle ekonomide devlet müdahalesine ihtiyaç duyulmuş ve devletler bu düzensizliğe çözüm olarak devlet teşviklerini hayata geçirmişlerdir.

Devlet teşvikleri dünyada ve Türkiye'de çeşitli dönemlerde ve farklı yöntemlerle geliştirilmiştir. Türkiye'de geliştirilen teşvik politikalarının temel amaçları doğrudan yabancı yatırımı ülkeye çekebilmek, yüksek teknolojiye dayalı modern sanayi dallarının (ARGE) ve KOBİ'lerin G-geliştirilmesini sağlamaktır. (Aytemiz ve Helhel,2007:176). Bu bağlamda Cumhuriyet sonrası dönemlerde uygulanan teşvik sistemleri farklı yöntemlerle geliştirilerek günümüze kadar gelmiş ve teşvik sistemlerinin önemi de giderek artmıştır.

Devlet teşviklerinin denetimi bağlamında, şirketler için yatırım teşvikleri önemli bir kavramdır. Yatırım teşviklerinin amaçları doğrultusunda hizmetleri kapsıyor oluşu, denetleme ve takibin birlikte yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu açıdan teşviklerde şirketlerin sürdürülebilir bir yapıya ulaşmalarında ve teşviklerden en verimli sonuçların alınmasında denetimin önemi büyüktür. Denetim, aldatmacanın oluşmaması için önlem stratejilerini oluşturarak herhangi bir zararın meydana gelmesini önler. Denetim aynı zamanda şirketlerin devamlılık sağlayabilmesi, verimliliklerini artırması, teşviklerden sağlıklı bir biçimde yararlanmalarına zemin hazırlamaktadır. (Demir, 2019: 3820)

KOBİ'lerin tüm dünyada önemi ve yeri giderek artmaktadır. KOBİ'lerin istihdam artışına, üretime, ihracata, ekonomik ve sosyal kalkınmaya etkilerinin önemi yadsınamaz bir seviyededir. Bu nedenle de uygulanacak ekonomik politikalar içerisinde yerlerini daima alırlar. Türkiye'de de çeşitli kurum ve kuruluşlardan alınan yatırım teşvikleri sayesinde KOBİ'ler, başta finansman ve teknoloji sorunlarının yanı sıra rekabet güçlerine ilişkin sorunlarına çözüm bulmaktadır. Bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı KOBİ'lerin yatırım teşviklerinden ve denetiminden beklentilerini araştırmaktır.

2. YATIRIM KAVRAMI

Sözlük anlamı olarak ulusal ekonominin yanı sıra, ticari bir kuruluşun üretim ve hizmet süreçlerinin gücünü artırıcı mahiyette olan aktif değerlerine yapılan ilaveler, isteklendirme, özendirme biçimde tanımlanan yatırım kavramı, dilimizde günlük kullanımın yanında hem iktisadi hem işletme gibi çeşitli alanlarda kullanılan bir sözcüktür.

Günlük kullanımda yatırım kavramı, ilerleyen zamanlarda elde edilecek kârların milli gelirden ayrılan veya tasarruf edilen kısmın belirlenen alanlarda değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Yatırımcıların, uzun vadede fayda ve kazanç sağlayacağı düşüncesiyle sermayelerini önceden yatırıma yönlendirmeleri, ileriye yönelik beklentilerinden kaynaklandığı için yatırımların büyük bir kısmı tasarruflardan oluşmaktadır. (Özdaş, 2009:133)

Ekonomik manada yatırım ulusal servette meydana gelen net artış miktarı biçiminde ifade edilebileceği gibi bir varlığın üretim aracı için kullanılması biçiminde de açıklanabilir. . Ayrıca tüm malların tüketiminin bir yıllık zaman içerisinde sağlanmayan kısmı tasarruf veya yatırım olarak belirtilir. Yatırım varlıklarını ise gelecekte üretim ve üretim alanının genişletilmesi amacıyla kullanım sonrası oluşan üretim olarak tanımlayabiliriz. Genel itibariyle açıklanan

ifadeler yatırımın; mülkiyete konu olan varlıkların gelecekte devamlılığını gözetmek, varlıklarda artışı sürdürmek ve sonucunda sağlanacak kazancın artırılması amacıyla uygulanan ekonomik bir akım olduğunu göstermektedir. (Dağ ve Çelik, 2018: 866)

İşletmeler açısından yatırım kavramı, işletmelerde geniş bir süreç içerisinde, uzun vadeli çeşitli masrafları kapsamaktadır. Buna bağlı olarak girişimlere tabi faaliyetlerin devamlılığı için zorunlu olan bina, arazi, araç, gereçlerinin sağlanması amacıyla yapılan yatırımlar olarak ifade edilebilir. (Özdaş, 2009:4)

3. TEŞVİK VE YATIRIM TEŞVİK KAVRAMI

Sözlükte isteklendirmek, özendirmek, teşvik etmek biçiminde tarif edilen teşvik kavramı dilimizde birçok alanda kullanılmaktadır. Ekonomik literatürde teşvikler, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre değişik sebeplerle uygulanan, ülkelerin ekonomik ve sosyal sorunlarını en aza indirmeyi hedef alan devlet yardımlarıdır. Teşvikler ayrıca yatırımların kapsadığı alanı bölge bazında etkilemek için oluşturulan devlet tedbirleridir (Serdengeçti, 2000:55) OECD'ye göre; yatırımın maliyet giderlerini, elde ettiği kârını, yatırım riskini değiştirerek yatırımın potansiyelini genişletmek şeklinde yapılan teşvik tanımı (Duran, 2003: 6) Haller'e göre ise girişimcilere yapılan gelir dağılımının doğrudan etki eden karşılıksız ödemeler olarak açıklamaktadır. (Haller, 1972:14)

Yapılan tanımlamalar çeşitlilik gösterse de teşvik uygulamalarının temel amacı, kaynakların ülke veya bölge ekonomisine katkı sağlayacak alanlara yönlendirilmesidir. Bu bağlamda istenilen hedefleri elde etmek amacıyla verilen teşviklerin etkinliğinin sağlıklı şekilde denetiminin yapılmasına dikkat edilmelidir. (Gülmez ve Yalman, 2010:236)

Türkiye'de mevcut durumda birçok alanda geri ödemeli ya da geri ödemesiz olarak çeşitli destek mekanizmaları mevcuttur. Bunlar çeşitli Kalkınma Ajansları, Ticaret Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İŞKUR, SGK, Sanayi, KOSGEB ve TUBİTAK gibi bir çok kurum tarafından sağlanan destek mekanizmaları olarak sıralanabilir (Efe, 2017:240). Ayrıca yatırım teşviklerine özgü birçok araç bulunmakta olup yapılacak yatırımlara karar vermeden önce teşviklerin kapsamı iyi bilinmeli çalışmalar o yönde geliştirilmelidir (Yavan, 2012:34).

4. YATIRIM TEŞVİK TÜRLERİ

Devlet tarafından ekonomik müdahaleye ihtiyaç duyulan belirli bir sektöre ve bölgeye uygulanan yatırım teşvikleri çeşitli şekillerde uygulanmaktadır. Yatırım teşviklerinin devlet gelirlerini artırmanın yanı sıra çeşitli iş kollarının gelişimini sağlama amacı da bulunmaktadır. Veriliş amacına göre teşvikler dört başlık altında incelenebilir. (Dağ ve Çelik, 2018:873).

4.1. Veriliş Amacına Göre Yatırım Teşvikleri

Yatırım teşviklerinin bölgesel dengesizlikleri azaltarak bölgesel gelişimi sağlamak, yerli firmalarda yurtiçi yatırım yapma isteği uyandırmak ve yabancı sermaye yatırımlarını ülkeye çekmeyi sağlamak olmak üzere üç temel amacından bahsedilebilir. (Takım ve Ersungur,2018:729).

Türkiye'de yıllar itibariyle çeşitli biçimlerde uygulanan yatırım teşvikleri mevcut sistemde 4 başlıktan oluşmaktadır.

4.1.1. Bölgesel Teşvik Uygulamaları

Yardım yoğunluğunun illerin ekonomik ölçeğine, büyüklük ve potansiyellerine göre deđiştđi bölgesel teşvikler bölgelerarası gelişmişlik farklarını gidermeyi ve ihracat yapabilme potansiyellerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bölgesel teşvikler illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması (SEGE 2017) çalışması baz alınarak altı bölgeye ayrılmıştır. İlçelerde ise SEGE 2022 baz alınarak bölgelerarası teşvik sistemi uygulamaya konulmuştur. Bölgesel teşvik uygulamasında her bir il için ayrı ayrı olmak üzere asgari yatırım miktarı 1 milyon 500 bin Türk lirasından başlayarak desteklenen işkolları olarak kararlaştırılmıştır. Gerekli şartları sağlayan işkolları için gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası, vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği, gelir vergisi stopajı desteği, sigorta primi desteği (6.bölge), faiz veya temettü desteği (3,4,5,6.bölge) yatırım yeri tahsis edilmesi uygulanan bölgesel teşvik uygulamalarıdır. (Ünsaldı, 2006:123; TSB)

4.1.2. Öncelikli Teşvik Uygulamaları

Yüksek teknolojik ürünlerin üretilmesine yönelik desteklenen yatırım konularını kapsayan ve 5.bölge destekleri alan öncelikli teşvik uygulamaları, KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, gelir vergisi stopajı desteği, vergi indirimi, sigorta primi işveren ve işçi hissesi desteği ve yatırım yeri tahsis edilmesi gibi destekleri uygular. (Ünsaldı, 2006:123; TSB,)

4.1.3. Stratejik Yatırımların Teşvik Uygulamaları

Cari dengeye katkı sağlayacak katma değeri yüksek yatırımları kapsayan Stratejik Yatırımlar için asgari yatırım 50 milyon Türk lirası olup yurtiçi toplam üretim miktarının dış alımdan az ve son bir senede gerçekleşen toplam dış alımın da 50 milyon ABD dolarının üzerinde olması gerekmektedir. Bunlara ek olarak katma değerin de %40 olması kriteri olup bu kriterin bazı istisnaları bulunmaktadır. Stratejik yatırımların teşvik uygulamaları, KDV istisnası, gümrük vergisi muafiyeti, vergi indirimi, yatırım yeri tahsis edilmesi, KDV iadesi, sigorta primi işveren hissesi gibi destekleri uygulamaktadır. Ayrıca 6.bölgede uygulanan teknoloji odaklı sanayi hamlesi program(TOSHİP) kapsamında desteklenen yatırımlar için de sigorta primi (işçi hissesi) gibi destekleri uygulanmaktadır. (Ünsaldı, 2006:123; TSB)

4.1.4. Genel Teşvik Uygulamaları

Genel teşvik uygulamalarında bölge ayrımı yapılmadan teşvik uygulanmayacak yatırım konuları ile diğer teşvik uygulamalarında yer almayan yatırımlar desteklenmektedir. Genel teşvik uygulamalarında asgari yatırım miktarı 1.ve 2. bölgelerde 3 milyon Türk lirası, 3., 4., 5. ve 6. bölgelerde ise 1 milyon 500 bin Türk lirası olmalıdır. Önceden belirlenen kriterleri sağlayan yatırımlar KDV istisnası ve gümrük vergisi muafiyeti gibi desteklerden faydalanmaktadır. (Ünsaldı, 2006:123; TSB)

5. YATIRIM TEŞVİK UNSURLARI

Türkiye'deki yatırım teşvik sisteminde uygulanan destek unsurları ve destekleme biçimleri aşağıdaki gibi uygulanmaktadır (Altay ve Şahin, 2017:199-200).

1. KDV İstisnası Desteği: Yatırım teşvik belgesine sahip mükelleflerin yurt içinden ya da yurt dışından sağladıkları makine ve ekipman teslimleri, gayri maddi hakların satışı yada kiralanması gibi işlemleri katma değer vergisinden istisna edilmiştir.

2. Gümrük Muafiyeti Desteği: Yatırım teşvik belgesine sahip mükelleflerce yurt dışından sağlanan makine ve ekipmanların tesliminde gümrük vergisinden muaf tutulmaları şeklinde uygulanmaktadır.
3. Vergi İndirimi Desteği: Vergi indirim desteği; gelir vergisi ve kurumlar vergisinin vergi ödemekle yükümlü olan mükelleflere yatırımlar için belirlenen katkı miktarına ulaşıncaya kadar indirimli olarak uygulanmasını ifade etmektedir. Vergi indirim desteği, stratejik yatırımlar, bölgesel teşvik uygulamaları ve öncelikli yatırımların teşviki uygulamaları doğrultusunda uygulanan teşvik belgeleri kapsamında uygulanmaktadır.
4. Faiz veya Kâr Payı Desteği: Minimum bir sene vadeli kredilerde, yatırım teşvik belgesi kapsamında kullanılan finansman destek olarak tanımlanan faiz veya kâr payı desteği stratejik yatırımlar, Bölgesel teşvik ve öncelikli yatırımların teşviki kapsamında verilen teşvikleri kapsamaktadır.
5. Yatırım Yeri Tahsis Desteği: Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından kararlaştırılan usul ve esaslar çerçevesinde, yatırım teşvik belgesi kapsamında stratejik yatırımlar, bölgesel yatırımlar ve öncelikli yatırımlar için yatırım yeri tahsis edilmektedir.
6. Sigorta Primi (İşveren) Hissesi Desteği: Yatırımlar için ödenmesi şart olan sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete karşılık gelen kısmının sınırlı bir süre bakanlık tarafından ödenmesidir. Bu unsur teşvik belgeleri kapsamında stratejik yatırımlar, bölgesel yatırımlar ve öncelikli yatırımların teşviklerinde uygulanmaktadır.
7. Sigorta Primi (İşçi Hissesi) Desteği: Sadece 6.bölgede gerçekleşecek yatırımlar için düzenlenen teşvik belgelerini kapsamakla birlikte Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı (TOSHP) kapsamındaki stratejik yatırımlar için uygulanmaktadır.
8. KDV İadesi Desteği: Sadece sabit yatırım miktarı 500 milyon Türk lirası üstü stratejik yatırımlar kapsamında uygulanmaktadır. Bina yapımı için yapılan inşaat harcamaları sonucunda tahsil edilen KDV'nin iade edilmesini öngörmektedir.

6. KOBİ'LER DE YATIRIM TEŞVİKLERİ ve KOBİ'LERİN YATIRIM TEŞVİKLERİNİN DENETİMİNDEN BEKLENTİLERİ

Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de KOBİ'ler ekonominin gelişiminde etkin rol oynayan faktörlerden biridir. KOBİ'ler genel olarak el emeğinin daha çok ön planda olduğu üretim sistemine ve kısıtlı sermayeye sahiptirler. Esnek ve çabuk harekete geçme kabiliyetine sahip, düşük seviye yönetim giderleri ve buna bağlı olarak maliyeti düşük üretim gerçekleştiren küçük girişimciler olarak bilinirler. (Güler ve Yılmaz, 2009:91)

Çok yönlü bir kavram olması nedeniyle KOBİ'yi tek bir tanım altında açıklamak oldukça zordur. İşletmelerin iş kolları, türleri, teknik uygulamaları ülke ve bölge bazında değişiklik göstermektedir. (Civan ve Tekinkuş, 2002:2)

2005/25997 tarih ve no Resmi Gazete de yayımlanan KOBİ'lere yönelik yönetmelikte (Resmi Gazete, 2005);

KOBİ'ler yıllık çalışan sayısı 250'den az, yıllık net satış hasılatı yahut mali bilançosu 40 milyon Türk lirasını aşmayan işletmelerdir. Yıllık çalışan sayısı 10 kişiden az ve yıllık net satış hasılatı

yahut mali bilançosu 5 milyon Türk lirasını aşmayan işletmeler mikro işletme olarak adlandırılır. Yıllık çalışan sayısı 10 kişiden az ve yıllık net satış hasılatı yahut mali bilançosundan herhangi biri elli milyon Türk lirasını aşmayan işletmeler küçük işletme sınıfında yer alırken yıllık çalışan sayısı 10 kişiden az ve yıllık net satış hasılatı yahut mali bilançosundan herhangi biri ikiyüzelli milyon Türk lirasını aşmayan işletmeler orta büyüklükte işletmelerdir ekinde ifade edilmektedir. (Resmi Gazete, 2005)

Ülke ekonomisinin %99,9'unu oluşturan KOBİ girişimcilerinin başarı istekleri, yatırım yapma arzuları ve başarı hikâyeleri ülke istihdamına büyük katkı sağlarken KOBİ'lerin finansal, pazarlama, teknolojik, yönetim, organizasyon ve bürokrasi sorunları hedeflediklerine ulaşmalarına engel olmaktadır. (Çelik ve Karadal, 2007:121)

Ülke ekonomileri için öneminin anlaşılmasıyla birlikte dünya genelinde KOBİ'lerin korunması ve geliştirilmesi için finansal ve teknolojik vb. sorunlarına çözüm yolları bulunmuştur. Bu doğrultuda Türkiye'de çeşitli kurumlar tarafından teşvik programları uygulanmaktadır. Programlar başta finansal olmak üzere ARGE, eğitim, danışmanlık, makine-ekipman, pazarlama, ihracat ve vergisel kolaylıklar gibi çok yönlü bir sınıflamaya tabidir. KOBİ'lerin ihtiyaçları doğrultusunda sağlanan teşvikler ile işletmelerin devamlılığını sağlama, ürün kalitelerini artırma, ihracata teşvik etme gibi amaçları bulunmaktadır (Eymir ve Hazman, 2017:229-230)

Denetim ekonomik birim veya döneme ait iktisadi faaliyetler ve olayların sonuçlarının önceden saptanmış kıstaslara uygunluğunu araştırmayı amaçlayan ve ulaşılan sonuçları kıstaslarla karşılaştırarak sonuçların farklılık gösterdiği noktalarda iyileştirme incelemelerinin yapılması şeklinde tanımlanmaktadır. (Sanal, 2022:4)

Denetimin amacı denetimin daha çok neden ve ne zaman gerekli olduğunu tespit ederek daha iyi ve yararlı olanı bulmak, uygulamadaki farklılıkları gidermek, olumsuz olanı ortaya çıkararak düzeltme yapmak, doğru kararlar alınmasında yol gösterici olmaktır (Kebeli, 2020: 6).

Bu bağlamda denetimin önemi gün geçtikçe daha çok fark edilir hale gelmiş ve denetime olan ihtiyaç da artmıştır. Denetimde yaşanan değişimler başta Türkiye olmak üzere birçok ülkede yakından takip edilmekte denetim anlayışında yeniden düzenlemeler yapılması gündeme gelmektedir. (Bozkurt, 2016:61)

Denetim, devlet teşviklerinin denetimi boyutunda incelendiğinde Türkiye'de uygulanan mevcut teşvik politikalarının genel durumuna baktığımızda denetimde başarılı sonuçlar alınmıştır. Ancak teşviklerin takibi ve sonuçlarının izlenmesi yönünde eksikliklerin olduğu görülmektedir.2003 yılı içinde teşvik uygulamalarını yürüten kurumların organizasyonu açısından, Hazine ve Maliye Bakanlığı kontrolünde resmi yapı altında oluşturulması kararı alınmış fakat bu karar kanunlaştırılmamıştır. Devlet teşviklerinin denetimi alanında ilerleme sınırlı olup teşviklerin uygunluğunu tek elden inceleyen bir makam bulunmamaktadır. (İlhan, 2010:115)

Teşvikler çok sayıda kurum-kuruluş tarafından sağlanmış olsa da teşviklerin izlenmesi, değerlendirilmesi, performans ölçümlerinin yapılamaması teşviklerin etkinliğini olumsuz yönde etkilemektedir. (Takım ve Ersungur, 2018:741).Bunun sebebi ise kurumlar arası koordine eksikliğinin olmasıdır. (Candan ve Yurdadoğ, 2017:171)

Yatırım teşvik kavramına ilişkin literatür incelemesi yapıldığında KOBİ'lerin yatırım teşviklerinden yararlanma düzeyleri, teşviklerin etkinliği, yatırım teşviklerinin denetimi, KOBİ'lerin yatırım teşviklerinden beklentileri üzerine birçok çalışma yapılmış olup, KOBİ'lerin yatırım teşviklerinin denetiminden beklentileri üzerine herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

7. LİTERATÜR TARAMASI

Araştırma kapsamında literatür incelenmesi yapılmış olup bir kısım çalışma aşağıda  zet olarak verilmiştir.

Gülmez ve Noyan Yalman (2010),  alışmalarında Sivas'taki çeşitli iş kollarından KOBİ'lerin 2004 yılında y r rl ge giren yatırım teşviklerinden yararlanma düzeylerini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda işletmelerin teşviklerden yararlanma düzeylerinin daha çok üretim alanında olduğu bilgisine ulaşmışlardır.

Ginevicius ve Simelyte (2011) Doğu Avrupa  lkelerinin doğrudan yabancı yatırımı artıran dışsal faktörlerin etkinliği üzerine yapılan çalışmalarında finansal yardımların vergi indirim muafiyetleri kadar etkili olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Sarıkaya (2012)  alışmasında Ankara 'da faaliyet gösteren mobilya endüstrisindeki KOBİ'lerin kullandıkları devlet teşvikleri ve bilgi düzeylerini ölçmeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucuna göre işletmelerin devlet teşviklerinden az miktarda yararlandıkları, bürokrasi ve teşvik yönetmeliğini bilen kalifiyeli eleman eksikliğinin olması nedeniyle teşviklere başvuru yapılmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bayraktaroğlu vd.(2015)  alışmalarında KOBİ'lere sağlanan ihracat teşviklerinin işletmelerin satışlarına olan etkisini ölçmek, uygulanan teşviklerin hangi kurumlar tarafından sağlandığını ve karşılaşılan sorunların neler olduğunu tespit etmek istemiştir.  alışmasında KOBİ'lerin daha çok vergisel teşviklerden yararlandığı ve KOSGEP tarafından sağlanan desteklerin satışlarda karlılığı artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Türkan ve Değirmenci (2017)  alışmalarında Bingöl'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin KOSGEP desteklerinden yararlanma, başvuru sürecindeki adımların birbiriyle olan ilişkilerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda KOBİ'lerin başta finansal sorunlarına  are olacak, akılcı devlet politikalarının oluşturulmasının zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Vergi yükümlülüklerinin azaltılabilmesi, teknolojik altyapının geliştirilmesi ve Őeffaflıđın sağlanması için devlet ve özel kuruluşların işbirliği içerisinde hareket etmesi gerekliliği söz konusu çalışmada belirtilen diğer hususlardır.

Eymir ve Hazman (2017) KOBİ'lerin vergisel teşviklere ilişkin algılarının, vergi bilincine etkisinin olup olmadığını araştırdıkları çalışmalarında elde edilen verilere göre vergi teşviklerinin yeterliği olduğu, vergisel teşviklerin vergi ödemeyi kolaylaştırarak vergi ziyaı ve kaçaklarını azalttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tursun ve Cihangir (2017)  alışmalarında KOBİ'lerin yatırım ve teşviklerinden yararlanma ve yararlanmama düzeylerini araştırmak amacıyla Adıyaman ve Gaziantep illerinde faaliyet gösteren 168 KOBİ niteliğindeki işletmeden elde ettikleri veriler sonucunda, KOBİ'lerin destek ve teşviklerden yeterince yararlanmadığı ve teşviklerden faydalanma oranının beklenen seviyede olmadığı görülmüştür.

Doğan (2018) çalışmasında Türkiye'de uygulanan bölgesel yatırım teşviklerinin istatistiksel yöntemlerin analizini yapmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye'de uygulanan yatırım teşvik politikalarından biri olan bölgesel teşvik uygulamalarına yönelik sistematik bir denetim mekanizmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Demir (2019) çalışmasında teşvikleri genel kapsamda incelemiş ve yatırım teşviklerini değerlendirmiştir. Çalışma sonucunda dolandırıcılık gibi durumların azaltılması için yatırım güveninin sağlanması açısından bağımsız denetçilerin önemine vurgu yapmıştır.

Akbaba vd.(2022) KOBİ'lerin devlet teşviklerine olan ilgi düzeylerinin ve teşviklerin amacına ulaşma derecelerinin belirlenmesini araştıran çalışmalarında teşviklerin KOBİ'lere katkısının genel olarak olumlu, KOBİ'lerin teşviklere başvuru yapma eğilimlerinin pozitif yönde olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

8. KOBİ'LERİN YATIRIM TEŞVİKLERİNDEN VE DENETİMİNDEN BEKLENTİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

8.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

KOBİ'ler son yıllarda artan rekabet ortamına uyum sağlamak ve rakiplerine karşı üstünlük kurmak amacıyla yatırım teşviklerinden faydalanma yoluna gitmektedir. Bu kapsamda gerek işletmelerinin faaliyet alanlarını genişletmek gerekse topluma, çalışanlarına daha iyi hizmet sunmak için yatırım teşviklerini yakından takip etmeye başlamışlardır. Ancak zaman zaman faydalanılan teşviklerin kullanılması ve denetlenmesi konusunda bazı sorunlar ve aksaklıklar yaşanabilmektedir. KOBİ'lerin sağlanan teşvikleri kullanma, teşviklerden beklentilerinin sağlanıp sağlanamaması konusunda yaşanan sorunlar ya da alınan teşviklerin kanuna uygun bir şekilde uygulanıp uygulanmaması gibi durumlar bunlardan bazılarıdır. Bu çerçevede çalışmadaki temel amaç, Sivas ilinde bulunan KOBİ'lerin yatırım teşvikleri ve bunların denetiminden beklentilerini araştırıp ortaya koyabilmektir.

KOBİ'lerin yatırım teşviklerinden ve denetiminden beklentilerinin ortaya çıkarılması kapsamında çok fazla çalışmanın olmaması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

8.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırma evrenini Sivas İlinde bulunan ve aktif şekilde faaliyet gösteren 128 KOBİ oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise, aşağıda yer alan formül kullanılarak belirlenmiştir:

$$n = \frac{Nt^2 pq}{d^2(N-1) + t^2 pq}$$

N= Evrendeki birey sayısı

n= Örnekleme alınacak birey sayısı

p= İncelenecek olayın görülüş sıklığı (olasılığı)

q= İncelenecek olayın görülmemiş sıklığı (1-p)

t= Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosunda bulunan teorik değer

d= Örneklem hatası.

Formüle göre; 128 evren içinden % 95 güven düzeyi ve % 5 örneklem hatası ile alınması gereken örneklem sayısı 80 bulunmuştur. Araştırmanın sonuçlarının daha güvenilir ve temsil gücünün daha yüksek olması için 104 KOBİ ile anket uygulaması yapılmış olup; söz konusu anketler çalışma için değerlendirilmeye alınmıştır.

8.3. Araştırmanın Kısıtları ve Varsayımları

Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de işletmelere ait verilerin toplanması oldukça zordur. Özellikle muhasebe ve finans alanını ilgilendiren bilgilerin üçüncü kişilerle paylaşılması işletmeler için pek hoş karşılanmayan bir durum olarak görülmektedir. Bu nedenle sosyal bilimlerde yaşanan genel sınırlılıklar bu çalışma için de söz konusu olmaktadır. Araştırmaya katılım sağlayan KOBİ çalışanlarının ankete verdikleri cevaplarda samimi oldukları varsayılmaktadır.

8.4. Araştırma Verilerin Toplanması ve Yöntemi

Bu araştırmada nicel veri yöntemleri içerisinde yer alan anket çalışması uygulanmıştır. Araştırmada uygulanan anket formu, araştırmanın amacına yönelik yapılan literatür taraması sonucunda oluşturulmuştur. Araştırma soruları oluşturulurken Dursun ve Yolci (2020), "Yatırım Teşviklerinin TRA2 Bölgesindeki İşletmelerin Yeni Yatırım Planlarına ve Mevcut Yatırımları Geliştirilmesine Etkisi" çalışmasından yararlanılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formu, üç bölümden oluşturulmuştur. Formun birinci bölümünde, araştırmaya katılım sağlayan KOBİ çalışanlarının demografik özellikleri ve çalışılan KOBİ'lere ilişkin bilgileri yer almaktadır. İkinci bölümde, çalışanların yatırım teşviklerinin beklentilerine ilişkin bilgiler yer alırken; üçüncü bölümde ise, yatırım teşviklerinin denetimine ilişkin bilgiler yer almaktadır. 5'li likert ölçeği kullanılan araştırmadan elde edilen veriler, SPSS 22.0 programında %95 güven düzeyinde analiz edilmiştir. Araştırmadaki ölçeklerin geçerliliğinin belirlenmesi amacıyla açıklayıcı faktör analizi yapılmış olup araştırmanın güvenilirlik düzeyinin belirlenmesine yönelik ise, Cronbach's Alfa katsayısı hesaplanmıştır.

8.5. Araştırmanın Etiği

Araştırmada nicel veri yöntemleri için uygulanması gereken bütün etik ilkelere riayet edilmiş ve çalışma bu çerçevede yürütülmüştür. Ayrıca araştırmada kullanılan anket uygulamasına ilişkin anket formu, Bitlis Eren Üniversitesi 30.12.2022 tarihinde Bitlis Eren Üniversitesi Etik İlkeleri ve Etik Kurulunun 2022/15-15 ve E.3165 sayılı kararıyla uygun görülmüştür. (Sayı No: :E-84771431-050.03-76723)

8.6. Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi

8.6.1. Araştırmaya İlişkin Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizi

Araştırmada yer alan ölçeklerin güvenilirlik düzeyini tespit etmek amacıyla Cronbach Alpha katsayısı (α) hesaplanmıştır. Cronbach Alpha katsayısı 0 ile +1 arasında değişiklik göstermektedir. Ölçeklere ilişkin güvenilirlik tespiti ise şu şekilde yapılmaktadır:

$0 \leq \alpha < 0.40$ aralığında olan ölçek değeri güvenilir değil,

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ arasındaki ölçek değeri ise düşük düzeyde güvenilir,

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ arası ölçek güvenilir;

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ arası ölçek değeri ise oldukça güvenilir olarak kabul edilmektedir (Yıldız ve Uzunsakal, 2018, s : 19).

Ayrıca araştırmada yer alan ölçeklerin yapı geçerliliğini test etmek için faktör analizleri içerisinde yer alan açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, birbiri ile ilişkisi olan değişkenlerin az sayıda anlamlı olacak şekilde birbirinden bağımsız olan faktörler altında toplanmasını sağlamak için yapılan analizdir (Kalaycı, 2018 : 321). Açıklayıcı faktör analizi ise, ölçeklere göre ortaya çıkan psikolojik yapıyı anlamak amacıyla yapılan faktör analizi olarak değerlendirilmektedir (Erkuş, 2014: 138).

Tablo 1. Ölçeklerin Güvenilirlik Analiz Sonuçları

	Cronbach's Alpha Değeri
Ölçeklerin Tümü	0.832
Firmaların Yatırım Teşviklerinden Beklentileri	0.918
Yatırım Teşviklerinin Denetiminden Beklentiler	0.894

8.6.2. Araştırmaya Katılan Firmalarda Çalışanlara İlişkin Demografik Değişkenler

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların demografik bilgilerine yönelik frekans analizi yapılmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Değişkenlerine İlişkin Bulgular

		Kişi Sayısı	Yüzdesi (%)
Cinsiyet	Erkek	78	75.0
	Kadın	26	25.0
Yaş	25-35	51	49.0
	36-44	53	51.0
Eğitim durumu	Lise	0	0.0
	Ön lisans	50	48.1
	Lisans	49	47.1
	Yüksek lisans	5	4.8
	Doktora	0	0.0
Firmadaki pozisyonu	Yönetici	5	4.8
	Muhasebe elemanı	88	84.6
	Diğer	11	10.6

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılım sağlayan çalışanların %75'i erkek; %25'i ise kadındır. Araştırmaya katılanların %49'u 25-35 yaş aralığında iken , %51'inin ise 36-44 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Eğitim durumları dikkate alındığında ise araştırmaya katılanlardan lise mezunu ve doktora eğitimi alan kimsenin olmadığı, %48,1 ile ön lisans mezunu olanların ilk sırada yer aldığı, %47,1 ile lisans mezunu olanların ikinci sırada, %4,8 oranı ile ise yüksek lisans mezunlarının üçüncü sırada olduğu görülmektedir. Çalışanların firmadaki pozisyonlarına ilişkin bulgulara bakıldığında ise ilk sırada %84,6 oranı ile muhasebe elemanının yer aldığı görülmektedir.

8.6.3. Firmalara Ait Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmanın bu kısmında firmaların çalışan sayısı, faaliyet gösterdikleri alanlar, faaliyet süreleri gibi bilgilere değinilmiş ve bu kapsamda analizler yapılmıştır.

Tablo 3. Çalışılan Şirkete İlişkin Bulgular

		Kişi Sayısı	Yüzdesi (%)
Firmada çalışan sayısı	20-50 kişi	36	34.6
	51-80 kişi	63	60.6
	81-110 kişi	4	3.8
	250 kişiden fazla	1	1.0
Firmanın faaliyet süresi	5 yıldan az	11	10.6
	5-10 yıl	83	79.8
	11-20 yıl	9	8.7
	20 yıldan fazla	1	1.0

Katılımcıların çalıştığı şirketlere ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 3 incelendiğinde, firmaların çoğunda 51-80 arası çalışan olduğu; firmaların faaliyet süresinde ise ilk sırada % %79,8 oranı ile 5-10 yıl arası olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4. Firmaların Faaliyet Gösterdiği Sektörler

		Firma Sayısı	Yüzdesi (%)
Firmanız hangi sektörde faaliyet göstermektedir?	İmalat	89	85.6
	Otomotiv	2	1.9
	Mühendislik	4	3.8
	Hizmet	1	1.0
	Teknoloji	1	1.0
	İnşaat ve Bayındırlık	1	1,0
	Elektrik ve Elektronik	2	1.9
	Diğer	4	3.8

Tablo 4'e bakıldığında firmaların faaliyet gösterdiği sektörler değerlendirilmiştir. Tablodan elde edilen bulgulara göre, %85,6 oranı ile İmalat sektörü ilk sırada yer alırken %3,8 oranı ile mühendislik ve diğer sektörde faaliyet gösteren firmalar ikinci sıradadır. Elektrik ve elektronik sektöründe faaliyet gösteren firmaların ise %1,9 oranı ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

8.6.4. Teşviklerden Yararlanma Durumuna İlişkin Bulgular

Firmaların teşviklerden yararlanma durumlarına ilişkin düzenlenen Tablo 5'e bakıldığında firmaların tümünün teşviklerden yararlandığı görülmektedir.

Tablo 5. Teşviklerden Yararlanma Durumuna İlişkin Bulgular

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Evet	104	100.0
Hayır	0	0

8.6.5. Teşviklerden Nasıl Yararlanıldığına İlişkin Bulgular

Tablo 6. Teşviklerden Nasıl Yararlanıldığına İlişkin Bulgular

		Kişi Sayısı	Yüzdesi (%)
Teşviklerden Nasıl Yararlanıyorsunuz?	Vergi ve Sigorta Açısından (Gümrük vergisi istisnasından Teşvikinden, Gelir Vergisi stopaj desteği vb.)	103	99.0
	İstihdam Açısından	102	98.1
	Bedelsiz Arsa Açısından	11	10.6
	Enerji Açısından	98	94.2
	Faiz Desteği Yatırım Teşvikinden	99	95.2

Tablo 6'ya bakıldığında yatırım teşviklerinden %99 oranında "Vergi ve Sigorta Açısından" yararlanıldığı, %98,1 oranında "İstihdam Açısından", %95,2 oranında ise "Faiz Desteği Yatırım Teşvikinden" yararlanıldığı görülmektedir. En düşük düzeyde yararlanılan oranın ise %10,6 ile "Bedelsiz Arsa Açısından" olduğu görülmektedir. Bu durum katılım sağlayan firmaların Bedelsiz Arsa Açısından teşvike çok ihtiyaç duymadıklarının bir göstergesi olabilir.

8.6.5. Yararlanılan Teşviklerin Fayda Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu kısmında firmaların teşvikleri hangi ölçüde faydalı buldukları araştırılmak istenmiş ve bu kapsamda sorulan soruya verilen yanıtların analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları ise Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Yararlanılan Teşviklerin Fayda Durumuna İlişkin Bulgular

		Kişi Sayısı	Yüzdesi (%)
Teşviklerden Nasıl Yararlanıyorsunuz?	Faydasız	4	3.8
	Kısmen Faydalı	37	35.6
	Faydalı	41	39.4
	Çok Faydalı	22	21.2

Tablo 7 incelendiğinde, teşviklerin %39,4 oranı ile faydalı görülmesi ilk sırada yer alırken %35,6 oranı ile kısmen faydalı görülmesi ise ikinci sırada yer almaktadır. Bu durum, yatırım teşviklerinin KOBİ'ler için faydalı bir destek olduğunun göstergesidir.

8.6.6. Teşviklerle İlgili Bilgi Edinmeye İlişkin Bulgular

Teşviklerle ilgili bilgi edinme yolunun öğrenilmesi amacıyla katılımcılara yöneltilen soruya verilen yanıtlar ve analiz sonuçları aşağıda Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Teşviklerle İlgili Bilgi Edinmeye İlişkin Bulgular

		Kişi Sayısı	Yüzdesi (%)
Teşviklerden Nasıl Yararlanıyorsunuz?	Kalkınma Ajanslarından	34	32.7
	Özel Danışma Şirketlerinden	4	3.8
	Sanayi ve Ticaret Odalarından	36	34.6
	İnternet Yoluyla	30	28.8
	Diğer	0	0

Tablo 8 incelendiğinde, yatırım teşvikleriyle ilgili bilgi edinme kaynağı olarak en çok sanayi ve ticaret odaları kullanılırken özel danışma şirketlerinin ise teşviklerle ilgili en az tercih edilen bilgi edinme kaynağı olduğu görülmektedir.

8.6.7. Yatırım Teşviklerinden Beklentilere İlişkin KMO, Bartlett Testi ve Faktör Analizi Sonuçları

Araştırmaya ait bu kısımda katılımcı firmaların yatırım teşviklerinden beklentilerine ilişkin oluşturulan ölçeğin faktör analizi için uygun olup olmadığının tespiti gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda KMO ve Bartlett Testi sonuçları analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) değeri 1'e yakın ve Bartlett kürsellik testi sonucunun ise 05 değerinden küçük olması gerekmektedir. Bu bilgilere göre değerler uygun görüldüğünden faktör analizi yapılmıştır. Sonuçlara ilişkin bilgiler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 9. Yatırım Teşviklerinden Beklentilere İlişkin Ölçeğin KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0.641
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	362.672
	Df	105
	Sig.	0.000

Tablo 9'da yer alan bilgiler incelendiğinde KMO değeri 0,641 olarak belirlenmiştir (KMO>0.50). Ayrıca Bartlett testi sonuçları da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*Ki-Kare* değeri 362,672; $p<0.01$). Bu sonuçlar değerlendirildiğinde firmalarda firmaların yatırım teşviklerinden beklentilerine yönelik faktör analizi yapılması uygun görülmektedir.

Tablo 10. Firmaların Yatırım Teşviklerinden Beklentilerine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Boyut	Madde	Faktör Yükü
Boyut 1	Yatırım teşvikleri sayesinde kalifiyeli eleman bulma kolaylaşmıştır.	0.706
	Yatırım teşvikleri işletmelerin teknoloji kullanımı üzerinde olumlu etki yaratmıştır.	0.659
	Yatırım teşvikleri ilin sosyo-ekonomik yapısına olumlu yansımıştır.	0.603
	Yatırım teşvikleriyle birlikte ilden göç eden yatırımcılar geri dönmüştür	0.512
Boyut 2	Yatırım teşviklerinin işletmelerin kuruluş yerine etkisi vardır.	0.833
	Yatırım teşvikleri işletmelerin istihdam sorunlarının azalmasına katkı sağlamıştır.	0.690
Boyut 3	Yatırım teşvikleri işletmelerin karlılığını olumlu etkilemiştir	0.866
	Yatırım teşvikleri ticaretin artmasına katkı sağlamıştır.	0.863
Boyut 4	Yatırım teşvikleri yeni çalışma alanlarının oluşumuna katkı sağlamıştır	0.819
	Yatırım teşvikleriyle yabancı yatırım düzeyinde olumlu gelişmeler yaşanmıştır.	0.657
	Yatırım teşvikleri sayesinde üretim kapasitesi artmıştır.	0.629
	Yatırım teşvikleri yatırımcıları daha fazla yatırım yapmaya teşvik etmiştir.	0.532
	Yatırım teşvikleri işletmelerin borçlanma oranını azaltmıştır.	0.392
	Yatırım teşvikleri işletmelerin girişimciliğinde olumlu etki yaratmıştır.	0.331
	Yatırım teşvikleri bölgelerarası kalkınmışlık farklarının giderilmesi noktasında yardımcı olmaktadır.	0.477

Tablo 10 incelendiğinde faktör analizi sonucuna göre firmaların yatırım teşviklerinden beklentilerine ilişkin ölçeğin 4 faktörden oluştuğu görülmektedir. Faktörler Boyut 1, 2, 3 ve 4 olarak isimlendirilmiştir.

Ölçeğin “Boyut 1” kapsamında değerlendirilen faktör yükleri 0,512 ile 0,706 arasında değişen 4 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin “Boyut 2” kapsamında değerlendirilen faktör yükleri ise 0,690 ile 0,833 arasında değişen 2 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin “Boyut 3” kapsamındaki faktör yükleri ise 0,863 ile 0,866 arasında değişen 2 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin “Boyut 4” kapsamında değerlendirilen faktör yükleri 0,331 ile 0,819 arasında değişen 7 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı % 61,845; güvenirlik katsayısı 0.918’ dir. Buna göre ölçeğin güvenirlik düzeyi çok yüksektir.

8.6.8. Yatırım Teşviklerinin Denetimine İlişkin KMO, Bartlett Testi ve Faktör Analizi Sonuçları

Tablo 11. Yatırım Teşviklerinin Denetimine İlişkin Bulgular

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0.604
Bartlett’s Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	178.849
	Df	45
	Sig.	0.000

Tablo 11 'de yer alan bilgiler incelendiğinde KMO değeri 0,604 olarak belirlenmiştir (KMO>0.50). Ayrıca Barlett testi sonuçları da istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (*Ki-Kare* değeri 178,849; $p<0.01$). Elde edilen sonuçlar yatırım teşviklerinin denetimine yönelik faktör analizinin yapılmasının uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 12. Yatırım Teşviklerinin Denetimine İlişkin Faktör Analizi Sonuçları

Boyut	Madde	Faktör Yüğü
Boyut 1	Yatırım teşviklerinin denetiminde objektif davranılmadığını düşünüyorum.	0.866
	Yatırım teşviklerinin denetimine yeterli zamanın ayrılmadığı kanısındayım.	0.853
	Yatırım teşviklerinin denetiminde mevzuat eksikliği olduğunu düşünüyorum.	0.843
	Yatırım teşviklerinin denetiminde prosedür dışı uygulamaların olduğunu düşünüyorum.	0.794
Boyut 2	Yatırım teşviklerinin denetiminde prosedürlerin çok yoğun olması denetimi zorlaştırmaktadır.	0.949
	Yatırım teşviklerine yönelik yapılan denetimleri gereksiz buluyorum.	0.805
	Yatırım teşviklerinin denetiminde uzman personellerin yetersiz olduğunu düşünüyorum	0.674
Boyut 3	Yatırım teşvikleriyle ilgili denetimde işletme ölçeklerinin dikkate alınmadığını düşünüyorum.	0.920
	Yatırım teşviklerinde işletmelerin muhasebe uygulamalarındaki yetersizliğinin denetime olumsuz yansıdığını düşünüyorum.	0.911
	Yatırım teşviklerinin denetiminin güvenilir ve şeffaf olduğunu düşünüyorum.	0.627

Tablo 12 incelendiğinde faktör analizi sonucuna göre firmaların yatırım teşviklerinin denetimine ilişkin ölçeğin 3 faktörden oluştuğu görülmektedir. Faktörler Boyut 1,2 ve 3 olarak isimlendirilmiştir.

Ölçeğin "Boyut 1" kapsamında değerlendirilen faktör yükleri 0,794 ile 0,866 arasında değişen 4 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin "Boyut 2" kapsamında değerlendirilen faktör yükleri ise 0,674 ile 0,949 arasında değişen 3 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin "Boyut 3" kapsamındaki faktör yükleri ise 0,627 ile 0,920 arasında değişen 3 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin toplam varyansı açıklama oranı % 79,965; güvenilirlik katsayısı 0.894'dür. Buna göre ölçeğin güvenilirlik düzeyi yüksektir.

8.6.9. Yatırım Teşviklerinden Beklenti ve Yatırım Teşviklerinin Denetimine İlişkin Veriler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmanın bu kısmında yatırım teşviklerinden beklenti ile yatırım teşviklerine ilişkin denetim arasında bir ilişki olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 13. Yatırım Teşviklerinden Beklenti ve Yatırım Teşviklerinin Denetimine İlişkin Veriler Arasındaki İlişkinin Analizi

ANOVA						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,450	1	,450	,240	,075
	Residual	14.165	102	,139		
	Toplam	14.615	103			

Tablo 13'e bakıldığında, değişkenler arasındaki ilişkiyi değerlendirebilmek amacıyla Regresyon analizi yapılmış ve (p:0,075) dikkate alınmıştır. Buna göre; p değeri 0,05 değerinden büyük olduğu için bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

9. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Son yıllarda Türkiye'de ekonomik gelişmenin sağlanması amacıyla işletmelere yatırım teşvikleri sağlanmaktadır. Gerek bölgeler arası sosyo-ekonomik farkların azaltılması gerekse işletmelerin yeni faaliyet alanlarıyla ülke ekonomisine katkı sağlaması oldukça önemlidir. İşletmede olduğu gibi KOBİ'lerde yatırım teşviklerine sıcak bakmakta ve bunlardan yararlanmak istemektedir. Teşviklerden faaliyet alanlarının genişletilmesi, istihdamın artırılması, enerji kullanımı, faiz desteği sağlanması gibi birçok açıdan faydalanılmaktadır. Bütün bu bilgiler ışığında çalışma, Sivas ilinde bulunan KOBİ'lerin yatırım teşviklerinden ve yatırım teşviklerinin denetiminden beklentilerinin araştırılması, bu iki değişken arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma sonuçları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, araştırmaya katılan firmaların %85,6'sının imalat sektöründe faaliyet gösterdiği, firmaların tümünün devlet tarafından sağlanan teşviklerden yararlandığı görülmektedir. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise, yatırım teşviklerinden %99 oranında "Vergi ve Sigorta Açısından" yararlandığı, %98,1 oranında "İstihdam Açısından" yararlandığı, %95,2 oranında ise, "Faiz Desteği Yatırım Teşvikinden" yararlandığı görülmektedir. En düşük düzeyde yararlanan oranın ise, %10,6 ile "Bedelsiz Arsa Açısından" olduğudur. Firmaların yatırım teşvikleri konusunda daha çok sanayi ve ticaret odalarından bilgi alıyor olması odaların konuyla yeterli düzeyde ilgilendiğini göstermektedir. Araştırmada yatırım teşviklerinin faydasına ilişkin konu hakkında ise, katılımcıların teşvikleri %39,4 oranında faydalı; %35,6 oranında ise kısmen faydalı gördükleri yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca araştırmaya katılım sağlayan firma çalışanlarının yatırım teşviklerinden beklentileri ve teşviklerin denetiminden beklentileri arasında herhangi bir ilişki olmadığı da tespit edilmiştir. Yani bu iki değişkenin birbirinden bağımsız olarak değerlendirildiği söylenebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda birkaç öneride bulunulabilir. Bunlar;

- ✓ Sivas ilinde yer alan KOBİ'ler için bölgeye ve ilin ekonomik ve coğrafi yapısına uygun çeşitli teşvik politikaları oluşturulabilir.

- ✓ Devlet tarafından Sivas iline yönelik daha fazla teşvik verilerek ilin ve KOBİ'lerin gelişmesine katkı sağlanabilir.
- ✓ Bölge ve ilin kalkınması açısından ihracata yönelik teşviklerin artırılması sağlanabilir.
- ✓ Denetimlerin daha aktif, kaliteli ve tarafsız, şeffaf bir şekilde olması için gerekli düzenlemelerin yapılması sağlanmalıdır.
- ✓ Teşviklerin verimli kullanılması için teşvik sağlayan kurum/kuruluşların düzenli aralıklarla bilgilendirmeler yapması sağlanabilir.
- ✓ Sivas ilinde teşvik taleplerinin az olduğu alanlarla ilgili bilgilendirmeler yapılabilir.
- ✓ Teşviklere ilişkin mevzuat değişikliklerinin güncel bir şekilde takip edilmesi için gerekli iletişim araçları çoğaltılabilir.

KOBİ'ler ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olduğu için onların gelişmesi ülke ekonomisinin de gelişimine katkı sağlayacaktır. Araştırmanın bulguları sadece Sivas ilinde yer alan KOBİ'lerin yatırım teşviklerinden ve denetimden beklentilerinin araştırılması ile sınırlıdır. Araştırmacılar tarafından farklı illere de bu çalışmaya benzer bir anket uygulanabilir. Daha sonra farklı iller arasında karşılaştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, A., Batıbeyi, A. ve Karabulut, Y. (2022). Kobiigel (kobi gelişim destek programı) desteklerinin amaca ulaşma derecesi: Erzurum ili  rneği. İşletme Araştırmaları Dergisi , Cilt:14 ,Sayı:(2), 1338-1407.
- Altay, A. ve Karabulut, ř. (2017). Türkiye'de mali teşvik sistemi ve yatırımlara sağlanan mali teşviklerin değerlendirilmesi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , Cilt:4 ,Sayı:(4), 189-202.
- Aytemiz, L. ve Helhel, Y. (2007). Kobi'lerin teşvik tedbirlerinden yararlanma eğilimi:ısparta  rneği. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , Cit:12 ,Sayı:(1), 163-179.
- Bayraktaroğlu, H., Karaman, D. ve Kalkan, A. (2015). Kobi'lere sağlanan teşviklerin firmaların ihracat performansına katkısı:Antalya organize sanayi bölgesinde bir uygulama. Akdeniz İİBF Dergisi , Cilt:15,Sayı: (31), 89-108.
- Bozkurt, P. (2016). Denetim kavramı ve denetim anlayışındaki gelişmeler. Denetişim Dergisi,Sayı: (12), 56-62.
- Candan, T.G. ve Yurdadoğ, V. (2017). Türkiye'de maliye politikası olarak teşvik politikaları. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensti s  Dergisi ,Sayı:(27), 150-177.
- Civan, M. ve Tekinkuş, M. (2002). K  uk Ve Orta Boy İşletmelerin Avrupa Birliğini Uyum Süreci: Gaziantep  rneği", (s. 2), Erc/ODTÜ Uluslararası Ekonomi Kogresi.VI.Bildiri Kitabı,Ankara.

- Çelik, C. ve Karadal, H. (2007). Kobi'lerin sorunları ve çözüm stratejilerinin algılanan performans üzerine etkileri: Aksaray ve Mersin örneği. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , Cit:16,Sayı: (2), 119-138.
- Dağ, M. ve Çelik, M. (2019). Türkiye'de yatırım teşvik sisteminin gelişimine yönelik dönemsel bir değerlendirme. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi , Cilt:5 ,Sayı:(2), 35-46.
- Dağ, M. ve Çelik, M. (2018). Yatırım teşvikleri nedir? Kavram ve kapsamı üzerine bir değerlendirme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi ,Cilt: 7,Sayı:(2), 863-875.
- Demir, C. (2019). Yatırım teşviklerinin denetimi. ,Social Sciences Studies Journal , Cilt:5,Sayı: (39), 3813-3823.
- Doğan, E. (2018). Bölgesel nitelikli yatırım teşviklerine yönelik temel mantık ve mekansal otokorelasyon yöntemi ile bir değerlendirme. Maliye Araştırmaları Dergisi , Cilt:4,Sayı: (3), 141-160.
- Duran, M. (2003). Teşvik politikaları ve doğrudan sermaye yatırımları. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı. Araştırma ve İnceleme Dizisi; 25. Ankara
- Dursun, A. ve Yolcu,M. (2020). Yatırım teşviklerinin Tra2 bölgesindeki işletmelerin yeni yatırım planlarına ve mevcut yatırımları geliştirilmesine etkisi. Sosyal Bilimler Dergisi,7(44), 328-348.
- Efe, A.(2017). Türkiye'de devlet teşvik ve mali destekleri ile ekosistem ilişkisi. Maliye Araştırmaları Dergisi , Cilt:3 ,Sayı:(3), 234-255.
- Erkuş, A. (2014). Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme-I Temel Kavramlar ve İşlemler (2.Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Eymir, R. ve Hazman, T. (2017). Kobi'lere sağlanan teşvikler ve kobi'lerin vergi algısı ilişkisi: Afyonkarahisar örneği. Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi ,Cilt: 7 ,Sayı:(2), 225-246.
- Ginevicius, R. ve Simelyte, A. (2011). Government incentives directed towards foreign direct investment: A case of Central and Eastern Europe. Journal of Business Economics and Management , Cilt:12 ,Sayı:(3),.435-450.
- Güler, E. ve , Yılmaz, B. (2009). Ekonomik kriz, kobi'lere yansımaları ve bir çıkış yolu olarak Barter. Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi , Cilt:9 ,Sayı:(18),87-107.
- Gülmez, M. ve Yalman, N.İ. (2010). Yatırım teşviklerinin bölgesel kalkınmaya etkileri: Sivas ili örneği. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi , Cilt:24 ,Sayı:(2), 235-257.

- Haller, H. (1972., "Finanzpolitik Grundlagen Und Hauptprobleme", Tübingen : Mohr, Zürich : Schulthess, 5.Baskı
- İlhan, B. (2010). Avrupa Birliği rekabet politikasında devlet yardımları ve Türkiye'nin uyumu. Sayıştay Dergisi ,Sayı: (76), 101-132.
- Kalaycı, Ş. (2018). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri (9.Basım). Ankara: Tarcan Maatbacılık.
- Kebeli, A. (2020). Kamu iç denetiminde denetimin yeri. Denetim Dergisi , Sayı:(20), 5-34.
- Özdaş, Y. (2009).Türkiye'de Uygulanan Yatırım Teşvikleri Ve Diyarbakır Bölgesinde Bir Araştırma (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Sanal, R.(2022). Türkiye'de Yönetmelik Denetim ve Devlet Denetleme Kurulu,TODAİE Yayınları ., Ankara.
- Sarıkaya, M. (2012). Mobilya endüstrisinde kobi'lere verilen devlet desteklerinin firmalar üzerindeki etkileri (Ankara örneği). Politeknik Dergisi ,Cilt: 15 ,Sayı:(4), 177-183.
- Serdengeçti, T. (2000). Türkiye'de Yatırım Teşvik Uygulamaları, Hazine Müsteşarlığı", Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Takım, A. ve Ersungur, M. (2018).Türkiye'de teşvik sisteminin yapısı ve etkinliği üzerine bir politika önerisi: Tek bir uygulayıcı kuruluş sorunları çözer mi?. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi ,Cilt: 32,Sayı:(18), 725-744.
- Tursun, M. ve Cihangir, M. (2017).Kobi'lerin devlet teşvik destekleri ve yararlanma düzeyleri ve yararlanmama nedenleri ,11.Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu. Kahramanmaraş.
- Türkan, Y. ve Değirmenci, Ö. (2017).Kosgep desteklerinin,destekleri kullanan işletmeler açısından değerlendirilmesi ve Bingöl ili uygulaması. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi ,Cilt: 7, 159-175.
- Ünsaldı, M. (2006). Devlet teşvikleri ve bölgesel gelişmişlik farklılıkları üzerine etkileri. Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi , Cilt:4 ,Sayı:(2), 122-125.
- Yavan, N. (2012). Türkiye'de yatırım teşviklerinin bölgesel belirleyicileri: Mekânsal ve istatistiksel bir analiz .Coğrafi Bilimler Dergisi , Cilt:10 ,Sayı:(1), 9-38.
- ResmiGazete (2005). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051118-5.htm>
(Erişim Tarihi: 26.11.2022)

Yıldız, D., ve Uzunsakal, E. (2018). Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir araştırma. Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 14-28.